

Zato je najnormalniji treći put. Mogli bismo ga nazvati suverenonutralan. Naime nevolje hrvatskoga književnog jezika nisu toliko potjecale što u srpskome književnom jeziku ima bliskoga srodnika, kao malo koji jezik u svijetu, nego što Hrvati zbog političke i pravne podčinjenosti nisu suvereno vladali svojom normom. Zato u određivanju hrvatske jezične norme treba samo djelomično uzimati u obzir malo prije spomenuti nacionalni kriterij, samo toliko koliko on ne ide na štetu hrvatske jezične strukture i stabilnosti. U normiranju treba poštovati realne odnose koji proistječu iz strukture samoga hrvatskog književnog jezika postignute njegovom osebujnom književnojezičnom tradicijom. To je dovoljno jamstvo da će on ostati svoj.

SAŽETAK

Stjepan Babić, sveučilišni profesor, Zagreb
UDK 808.62:800.853, izvorni znanstveni članak,
primljen 15. srpnja 1991, prihvaćen za tisak 8. rujna 1991.

Croatian Norm and Standard Serbian

The author analyzes three possible relations between the norm of standard Croatian and the standard Serbian language: becoming closer, drawing further apart and a neutral stance. He advocates the neutral stance.

UČIMO HRVATSKI OD GRADIŠĆANSKIH HRVATA

Sanja Vulić

Svima nam je poznato da u svom svakodnevnom govoru rabimo puno tuđica. Mnoge od njih spontano, a mnoge i kao rezultat jezične politike stanovitoga povijesnog trenutka nalaze svoje mjesto u leksičkom korpusu hrvatskoga književnog jezika. Ljudi kažu da različitost obogaćuje pa bi se stoga toj činjenici, bez sumnje, trebalo veseliti. Ipak, postoji li baš uvijek razlog veselju? Događa se, ponekad, da se uporaba tuđice toliko rasprostrani da domaća riječ potiskivana iz uporabe postupno pada u potpuni ili gotovo potpuni zaborav. Da bismo osvježili spomen na te riječi, ponekad je potrebno ponovo upoznavati hrvatsku literaturu i ine pisane spomenike minulih stoljeća, ponekad je dovoljno poslušati neki autentični mjesni govor hrvatskoga stanovništva, a ponekad, kojega li apsurdna, treba otići čak u Austriju, među gradišćanske Hrvate, da bismo se ponovo susreli s tim riječima u svakodnevnom govoru. Točnost te tvrdnje nije teško dokazati. Tako su npr. za nas *bicikl*, *aerodrom*, *autsajder* ili pak *filter* tako uobičajene riječi da najčešće usporedno s njima ne rabimo i neku hrvatsku inačicu. To osobito vrijedi za riječ *bicikl* koja je zajedno sa svojim regionalnim fonološko-morfološkim varijantama u potpunosti istisnula iz uporabe sve, kako već postojeće, tako i potencijalno ostvarive leksičke inačice. Da bi se znalo da nije uvijek bilo tako, dovoljno je sjetiti se *Melite* Josipa Eugena Tomića gdje su kotur i koturaški sport najuobičajeniji izričaji. Potvrdu o tome donosi rječnik dviju Matica (dalje u tekstu RMH) s naznakom da je riječ o regionalizmu¹. Spo-

¹ Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika, 2, Matica hrvatska - Matica srpska, Zagreb - Novi Sad 1967, str. 705.

men na vrijeme kada su se biciklisti nazivali koturašima sačuvan je u današnjoj našoj toponomastici. Tako se npr. jedna zagrebačka ulica zove *Koturaška*, a možda bi se takvih potvrda moglo naći i u drugim mjestima. Ali, to nije jedina potisnuta leksička varijanta. Stariji se Zagrepčani dobro sjećaju vremena kada se bicikl zvao *dvokolica*, a RMH navodi adekvatnu Krležinu potvrdu. U tom je rječniku zabilježen i četvrti sinonim *kotač* s Kranjčevićevom realizacijom (knj. 1, str. 636; knj. 2, str. 701). Iz iskustva znamo da su *kotur*, *dvokolica* i *kotač* ustuknuli pred uvezenicom *biciklom*. Uzrok tome moguće je tražiti u homonimnoj opterećenosti triju domaćih leksičkih realizacija, ali uza svu težnju za izbjegavanjem homonimije začuđuje maćuhinski odnos prema domaćoj riječi. U drugim se sredinama postupa nešto drugačije. Slovenci uz uvezeni *bicikel* zadržavaju u uporabi i domaći sinonim *koló*, a Jurančićev rječnik (dalje u tekstu JR) donosi i hrvatske sinonime: *dvokolica*, *kotur* i *kotač*².

Gradišćanskohrvatska praksa u spomenutom slučaju bliža je slovenskoj negoli hrvatskoj. U gradišćanskohrvatskom rječniku, za koji se smatra da donosi gradišćanskohrvatski standard (dalje u tekstu GHR), navedeni su sinonimi *dvokolce* i *bicikl*³. Međutim, mjesni govori daju nešto drugačiju sliku. Na sjeveru, među Poljancima, prevladavaju hrvatske riječi *kuōlci* ili *dvokuōlci*, koje su analogne našoj dvokolici, dok se u najjužnijem gradišćanskohrvatskom selu Pinkovcu rabi također hrvatska riječ *kotāč*. Pinkovčari su tako odabrali isto što i Kranjčević. Zanimljivo je da su gradišćanski Hrvati vrlo ponosni što za »bicikl« rabe hrvatsku riječ pa sam osobno bila kritizirana, kako od Poljanaca u Klimpuhu i Cogrštofu, tako i od Pinkovčara, zbog uporabe tuđice *bicikl*.

Slično je i s riječi *aerodrom* koja je prilično potisnula domaći izraz *uzletište*. Nešto se češće rabi *zračna luka*, ali to je tek prevedenica engleskoga naziva *air-port*. Slovenci i u tom slučaju, za razliku od Hrvata daju prednost domaćoj riječi *letališče*, a sličan izraz imaju i Gradišćanci u Pinkovcu: *letališće*. U GHR zabilježena je riječ *letilišće* (str. 199). U obje je gradišćanske varijante praslavenski konsonantski skup **stj* dao *šč*, a ne *št*. Analogno tome Gradišćanci imaju *skladišće*, *shodišće*, *igrališće*, *kupališće*, *Gradišće* itd. Uz *letilišće* GHR donosi i sinonim *aerodrom*, ali je uporaba domaće riječi dominantna.

Ima još takvih primjera. Gradišćanski Hrvati će reći *prečistač* (GHR 293) za ono što mi zovemo *filter* ili *filter*. Osobu »koja se ne prihvaća kao član neke grupe« nazivamo anglicizmom *outsajder*⁴. Gradišćanci u tom slučaju imaju svoju hrvatsku čiječ *čudnjak* (GHR 96).

Poseban su slučaj turcizmi koji su se toliko udomaćili da ih većina ljudi doživljava kao autohtone hrvatske riječi. Jedan od takvih svakodnevnih turcizama jest i riječ *jastuk*⁵. Zabilježena je, prema potvrdama Akademijina rječnika (dalje u tekstu AR), u Belostenca, Kanižlića, Kačića itd.⁶ Gradišćanci taj turcizam ne poznaju. Tako su uobičajeni sinonimi *vankuš* (GHR 293), odnosno na jugu u Pinkovcu *vōnkuš*

² Janko Jurančić, *Slovensko - srbskohrvatski slovar*, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1981, str. 79.

³ *Deutsch - burgenländischkroatisch - kroatisches Wörterbuch*, Bearbeitet von Nikolaus Benesics, Božidar Finka, Antun Sojat, Josef Vlasits, Stefan Zvonarich, Eisenstadt - Zagreb 1982, str. 188.

⁴ Rudolf Filipović, *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*, JAZU - Školska knjiga, Zagreb 1990, str. 207.

⁵ Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo 1979, str. 364.

⁶ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 15, JAZU, Zagreb, str. 486.

ili *podglavača* (GHR 293). Oba su naziva u nekoj od svojih fonoloških, odnosno morfoloških varijanata poznata u hrvatskom jeziku tijekom stoljeća pa stoga nije čudno što je novinarka Hrvatske televizije, govoreći o novoizašloj knjizi Hrvoja Hitreca *Vonkuš zagrebački* istaknula riječ *vonkuš* kao prastaru hrvatsku riječ kojoj će malo tko više znati značenje. Pri tom se zaboravlja da je ta riječ starovisokonje-mačkoga podrijetla⁷. Poljanci u sjevernom Gradišću oko Željezna skloniji su hrvatskoj riječi *podglavača* koja svojom etimologijskom prozirnošću jasno pokazuje sadržaj toga izraza. AR ne bilježi samu riječ *podglavača*, ali donosi njezine tvorbene varijante: *podglav* – uz podatak da se taj oblik može naći u Kavanjina, *podglavac* – u Stulića te *podglavač* – u Voltićevu rječniku (sv. 43, str. 225–226). Ni jedan od četiriju spomenutih tvorbenih sinonima danas se u nas, na žalost, više ne rabi. Gradišćanski su se Hrvati i na ovom primjeru pokazali kao bolji čuvari hrvatske riječi. I tu bi se uz Gradišćance mogli ugledati na Slovence koji čuvaju domaće riječi *zglavnik* i *podzglavnik* (JR 1369 i 782).

Drugi općeprihvaćeni turcizam u hrvatskom jeziku jest balkanski turcizam *karanfil*⁸. AR donosi podatak da se taj turcizam može naći u Kanižlića, dakle u 18. stoljeću (sv. 17, str. 856). Umjesto spomenute uvezenice, Gradišćanci rabe riječ *klinčac* koja je praslavenskoga podrijetla. Tako je npr. poznata gradišćanskohrvatska pjesma (jăčka) *Klinčac kod rožice* autora Ferija Sučića⁹. Prema podacima u AR, tu su riječ zabilježili Belostenec, Jambrešić i Stulić (sv. 18, str. 77) u svojim rječnicima, što znači da je njezina pismena potvrda starija od sinonima *karanfil* koji ju je prilično potisnuo. RMH sadržava oba sinonima (sv. 2, str. 514. i 580). Slovenci, kao i Gradišćanci, rabe svoju domaću riječ *klinček* (JR 396).

Sljedeći balkanski turcizam na kojem se vrijedi zaustaviti jest *ular*¹⁰. Koliko je u hrvatskom jeziku udomaćen, vidi se po potvrdama iz Della Belina, Belostenčeva, Jambrešićeva, Stulićeva i Ivekovićeva rječnika koje donosi AR (sv. 81, str. 489). Gradišćanski Hrvati zadržavaju domaću riječ *uglavnik* (GHR 239), kao i Slovenci koji kažu *oglavnik*. Za naziv *uglavnik* u AR nema potvrde, ali je zato zabilježen polisem *oglav* kojemu je jedno od značenja i *ular*. Uvođenjem turcizma izbjegava se ta višeznačnost.

Ipak, malo je koji turcizam u nas toliko udomaćen kao *krevet*. *Krevet* je balkanski turcizam grčkoga podrijetla (novogrčki glasi *krabbatos*)¹¹. Prema podacima AR u nas je ta riječ potvrđena od 18. stoljeća (sv. 21, str. 529), dok je domaća riječ *postelja*, naravno, i prije toga bila u uporabi, a zabilježena je, između ostaloga, u Mikaljinu, Belostenčevu, Jambrešićevu i Stulićevu rječniku (sv. 47, str. 40). Danas je pak hrvatski izraz *postelja* mnogo manje u uporabi od tudice *krevet*, što nam je svima dobro poznato. Slovenci i u tom slučaju čuvaju autohtoni izraz *póstelja* (JR 828), kao i Gradišćanci koji su također izbjegli turski utjecaj. Stoga u gradišćanskohrvatskom imamo samo varijante *stelja* i *postelja*, a dječji krevet je *steljica* (GHR 121 i 292). Pretpostavljam da je izraz *postelja* preuzet u gradišćanskohrvatski jezik u novije vrijeme iz naših rječnika jer, koliko mi je poznato, Gradišćanci ga ne rabe. Tako

⁷ Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 3, JAZU, Zagreb 1973, str. 565.

⁸ Skok, 2, 1972, str. 22.

⁹ *Zajamčimo si, Zbirka najobjavljenijih hrvatskih jačak*. Za tisak priredili Mate Kliković, Alfons Kornfeind, Rudi Prikosović i Feri Sučić, Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, Željezno 1986, str. 53.

¹⁰ Skok, 3, str. 541.

¹¹ Skok, 2, str. 192. i Janko Jurančić, *Srbohrvatsko-slovenski slovar*, Ljubljana 1955, str. 307.

npr. Pinkovčari vele *stěja*, Klimpušci *stičlja*, a u pisanim se tekstovima također rabi riječ *stelja*, odnosno *steljica* (npr. »...kabina s airconditionom i dvimi steljicama«¹²). Kao i *postelja*, *stelja* je također poznata u hrvatskom jeziku kroz stoljeća pa tu riječ rabi i Petar Zrinski u svojoj *Adrianskoga mora sireni* (AR, sv. 69, str. 525).

Još jedna općeprihvaćena i u potpunosti udomaćena uvezenica jest balkanski grecizam *jeftin*¹³ sa svim svojim fonološkim varijantama i tvorbenim derivatima. AR uz natuknicu *jevtin* navodi podatak da se ta riječ u Dubrovniku slabo poznaje jer je u uporabi pridjev *cijen* (sv. 15, str. 634). Danas je nešto drugačije. Pozitiv pridjeva *cijen* uglavnom je ustupio mjesto grecizmu *jeftin*, ali se zato komparativ *čjeniji* još uvijek može čuti u tom gradu, osobito od starijih ljudi. RMH također bilježi pozitiv *cijen*, *-a*, *-o* te komparative *čjeniji* i *čjenji* s primjerima iz *Izabranih spisa* Ante Starčevića te iz *Vijenca zabavi i pouci* iz 1885 (sv. 1, str. 320). Slovenci i Gradišćanci ne poznaju nikakav grecizam kao i u prethodnim slučajevima. Slovenci vele *cenén*, *-a*, *-o*, a u gradišćanskohrvatskomu književnom jeziku rabi se izraz *lakocjen* (GHR 124). U Pinkovcu pak kažu *lähak*, *lähka*, *-o*.

Primjera ima još. Većina ljudi rabeći izraze *škrt* i *škrtac*, također ne razmišlja o njima kao o tuđicama (lat. *curtus*, tal. *corto*, stvnjem. *skurz*, engl. *short*, rum. *scurt*)¹⁴. Isto tako, pridjev *skup* danas za nas znači »koji puno košta«, a prvotno značenje te riječi sveslav. i praslav. podrijetla jest upravo »škrt«¹⁵. Tako se danas nalazimo u situaciji da sadržaj autohtone riječi objašnjavamo tuđicom. Činjenica jest da se tako, s obzirom na postojanje drugoga značenja, izbjegava homonimija, ali to još uvijek ne znači da se uporaba riječi u prvotnom značenju trebala potpuno potisnuti, pogotovo kad se uzme u obzir da su je u tom značenju zabilježili leksikografi Vrančić, Mikalja, Habelić, Della Bela, Belostenec i Stulić, a može se naći i u djelima Dinka Ranjine (AR sv. 64, str. 369) dok su pismene potvrde uporabe riječi *škrt* mnogo mlađega datuma (AR sv. 73, str. 689). Pri tom ne bi trebalo zaboraviti da je i slavni Marin Držić svoju čuvenu komediju nazvao *Skup* (u prvotnom značenju te riječi). Slovenci i Gradišćanci, za razliku od nas, opet čuvaju autohtone riječi u prvotnom značenju. Tako Slovenci umjesto uvezenice »škrt« i »škrtac« imaju svoje izraze *skóp* i *skopuh* (JR 1059), a gradišćanski Hrvati *skup* i *skupnjak* (GH 296). Zanimljivo je da AR za taj posljednji izraz nema ni jednu potvrdu u prvotnom značenju. Spomenuti primjeri pokazuju da su gradišćanski Hrvati otišli iz svoje stare domovine prije agresivnoga prodora turcizama i inih balkanizama u hrvatski jezik te da je leksička srodnost hrvatskoga i slovenskoga jezika mnogo veća nego što se obično smatra. Na tu je činjenicu već 1950. upozorio Mate Tentor¹⁶. Pri tom je bitno da se Tentor uopće ne ograničuje samo na creske riječi nego navodi primjere iz inih čakavskih mjesnih govora, iz Dubrovnika, iz hrvatskih pisanih spomenika i dr.

Sljedeća stara hrvatska riječ praslav. podrijetla koja je također iščezla iz uporabe jest *plavca*, odnosno deminutiv *plavčica*. Bilježe je leksikografi Vrančić, Mikalja, Della Bela, Stulić, a može se naći u djelima Đore Držića, Vetranovića, Barakovića, Kavanjina i dr. (AR sv. 43, str. 25, 26). Prekrasna Vetranovićeva pjesma *Moja*

¹² *Hrvatske novine*, 5. I. 1990, ljeto 81, br. 1.

¹³ *Skok*, 1, 1971, str. 498.

¹⁴ *Skok*, 3, str. 403. i 404.

¹⁵ isto, str. 273.

¹⁶ Mate Tentor, Leksička slaganja creskoga narječja i slovenskoga jezika protiv Vukova jezika, *Razprave* 1, SAZU, Ljubljana 1950, str. 3–92.

plavca i danas može poslužiti kao dobar podsjetnik na tu našu riječ. Podsjetiti nas na nju mogu i Gradišćanci svojim izrazom *plavčica*. U GHR se kao prijevodni ekvivalenti u hrvatskomu književnom jeziku za tu riječ navode izrazi *barka*, *čamac*, *lađica* i *čun* (str. 128). *Barka* je univerzalni mediteranski izraz, a *lađica* i *čun* riječi su praslavenskoga podrijetla. Premda u pomorskoj terminologiji svaka od tih triju riječi označuje specifičnu vrstu plovila¹⁷, u svakodnevnoj se uporabi one uglavnom doživljavaju kao sinonimi. Turcizam *čamac* u uporabi je u novije vrijeme, a od leksikografa prvi ga bilježi Vuk Karadžić. Stariji hrvatski pisci također ne rabe tu riječ¹⁸. Moglo bi se zaključiti da je turcizam *čamac* u hrvatskom jeziku upravo zauzeo mjesto naše *plavce*.

Korpusu tudica u hrvatskom jeziku pripadaju i sinonimi *kompas* (tal. *compasso*) i *busola* (tal. *bussola*) kojih je sadržaj »sprava za određivanje strana svijeta s magnetiziranom iglom koja jednim krajem uvijek pokazuje sjever«. Opisujući prethodno navedeni sadržaj, B. Klaić upozorava da su stariji pisci za taj sadržaj rabili riječ *sjevernica*¹⁹ koju u istom značenju susrećemo u gradišćanskohrvatskom jeziku (GHR 300). AR donosi podatak da je ta riječ zabilježena u Della Belinu, Voltićevu i Belostenčevu rječniku (sv. 63, str. 178–179), dok izraza *kompas* u spomenutih leksikografa nema nego tek u Šuleka (sv. 19, str. 250). Riječi *busola* u AR uopće nema. Prema navedenim podacima opet se može zaključiti da su tudice istisnule domaću riječ koja je bila prije njih u uporabi te da se ta riječ održala u gradišćanskohrvatskom jeziku.

Još je nekoliko riječi u gradišćanskohrvatskoj riznici hrvatskoga leksika koje zavređuju pozornost. Krenemo li od naziva za crni trag koji ostaje u šalici za crnu kavu, bično se prisjećamo različitih regionalizama. U standardnom se jeziku taj sadržaj izražava riječju *talog*, za koju P. Sko kaže da je mađarski slavenizam bez utvrđene etimologije²⁰. Možemo ga naći u Della Belinu, Voltićevu, Stulićevu, Šulekovu, Ivekovićevu rječniku (AR sv. 75, str. 44). Gradišćanci i u tom slučaju imaju svoju autentičnu hrvatsku riječ *dnišće* (GHR 284).

Neki leksemi koji nisu tudice u hrvatskom jeziku imaju u gradišćanskohrvatskom vrlo zanimljive ekvivalente koje vrijedi spomenuti. Jedan od tih leksema jest *uskršnuće* koji je danas u crkvenoj i općoj uporabi, a potječe od stsl. *v'skr'senije*²¹. Zanimljivo je da Gradišćanci ne rabe taj staroslavenizam nego svoju riječ *gorištanje*. Tako u misnom obrascu odlomak molitve poslije podizanja u Crkvi hrvatskoga govornog područja glasi »...Tvoje uskršnuće slavimo...« dok Gradišćanci mole »...Tvoje gorištanje slavimo...«. Isto je i s riječi u završnoj molitvi andeoskoga pozdrava. Prvi mole »...slavi uskršnuća privedeni budemo...«, a drugi »...u diku gorištanja zapeljani budemo...«. Gradišćanac Milan Kruhek spominje »...hrvatsku vazmenu pjesmu 'Kristuš je gori ustal'...«, odnosno »Kristuš je goriustal«²². Ni taj glagolski ni imenički (gorištanje) oblik nisu zabilježeni ni u AR ni u RMH pa se s pravom može pretpostaviti da ih nema u rječnicima i ostalim pisanim tekstovima odakle se

¹⁷ Radovan Vidović, *Pomorski rječnik*, Logos, Split 1984, str. 29, 239. i 104.

¹⁸ isto, str. 103.

¹⁹ Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1984, str. 715.

²⁰ Skok, 3, str. 438.

²¹ Jeronim Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Knjižnica Marije, knj. 10, Split 1976, str. 323.

²² *Seljačtvo i crkva kod južnogradišćanskih Hrvata*, Güttenbach – Pinkovac 1990, str. 141. i 170.

crpila grada za spomenuta dva rječnika. Međutim, to ne znači da su ti izrazi poglavito gradišćanskohrvatski specifikum. Dokaz tome je stara hrvatska vazmena pjesma u tzv. pavlinskoj pjesmarici iz 1644. godine čiji prvi stih glasi: »Kristuš je gore stal«²³. Šteta što se jedna etimologijski tako prozirna riječ nije održala u uporabi u hrvatskom jeziku. Isto bi tako vrijedilo pokušati ispitati zašto je, među Hrvatima vrlo rašireno, ime *Vazam* (sa svim svojim morfonološkim varijantama) uglavnom ustuknulo pred imenom *Uskrs*. Gradišćanski Hrvati ne poznaju riječi *uskrsnuće* i *Uskrs* nego samo *goristanje* i *Vazam*, osim ako ih nisu čuli od nas.

Na kraju valja se osvrnuti na još tri riječi koje odražavaju težnju gradišćanskih Hrvata da se odupru germanizaciji i sačuvaju svoj jezik. U vrijeme kada su majke počele odlaziti na rad izvan kuće pojavila se potreba za ustanovama u kojima će djeca boraviti dok majke rade. Nijemci su takvu ustanovu nazvali *Kindergarten*, a mi smo tu riječ jednostavno doslovce preveli i dobili *dječji vrtić*. Gradišćanski Hrvati, barem oni u austrijskom dijelu Gradišća, nisu tako postupili nego imaju svoj naziv *čuvarnica*. Tako npr. u gradišćanskim *Hrvatskim novinama* čitamo »Dica Novogorske čuvarnice...«; »...dica iz čuvarnice i školari osnovne škole...«²⁴ ili »Dobre hrvatske čuvarnice i škole su za opstanak narodne grupe sigurno važnije.«²⁵ Gradišćanski Hrvati u ugarskom dijelu Gradišća ne slijede taj primjer. Tako u ugarskomu gradišćanskohrvatskom selu Koljnof (Kópháza) na zidu kuće u kojoj je dječji vrtić stoji ploča s natpisom »Dičji vrt«. Kako je mađarski izraz za dječji vrtić *napközti otthon*, koji u doslovnom prijevodu glasi »cjelodnevni dom«, isključena je mogućnost kalkiranja toga mađarskoga izraza. Stoga *dičji vrt* može biti izravan prijevod njemačkoga naziva, ali isto tako može biti rezultat utjecaja hrvatskoga jezika. Ovo je posljednje vjerojatnije jer je mala mogućnost da bi ugarski gradišćanski Hrvati stvarali svoj posebni naziv po uzoru na njemački pored već postojećega austrogradišćanskog, a zna se da su ta dva gradišćanskohrvatska ogranka prilično povezana. Da su se odlučili na prevedenicu, vjerojatnije bi kalkirali ugarski nego njemački izraz.

AR bilježi riječ *čuvarnica* za sadržaj »kuća ili koliba gdje tko čuva« (sv. 5, str. 113), dok u RMH ta riječ nije unesena. Sadržaj riječi u gradišćanskohrvatskom jeziku i sadržaj dan u AR pripadaju istomu semantičkom području, ali u gradišćanskom to je semantičko područje suženo a sadržaj riječi preciziran i specificiran pa je, prema tome, *čuvarnica* »kuća, prostor gdje se čuvaju djeca«. Analogno tome, Gradišćanci imaju svoj naziv za »tetu koja čuva djecu u čuvarnici«, koji glasi *čuvarničarka*, a za primjer ću opet navesti jednu rečenicu iz *Hrvatskih novina*: »Dokle ali ne postoji pripravnost da vlasti Hrvatom daju minimalna prava – kot na peldu pomoćne čuvarničarke polag novoga zakona o čuvarnica – država neće biti pripravna, da postavi dvojezične seoske table.«²⁶ Odmah je jasno da se radi o izvedenici nastaloj od riječi *čuvarnica*. AR i RMH, kao što se može očekivati, ne bilježe tu riječ, s obzirom da nemaju riječ *čuvarnica* u spomenutom značenju. S obzirom da riječ *čuvarnica* već pokriva drugi sadržaj, Gradišćanci su izveli novu riječ. Deriviranjem nove riječi *čuvarničarka* izbjegli su potencijalnu homonimiju. Riječ *čuvarnica* (GHR 292) u gradišćanskohrvatskom ima specifičan sadržaj i pokriva značenje riječi *dadilja*. Da-

²³ Milovan Gavazzi, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, I, Izdanje Matice hrvatske, Zagreb 1939, str. 33.

²⁴ *Hrvatske novine*, Eisenstadt, ljeto 81, br. 44, 2. 11. 1990, str. 5 i 8.

²⁵ isto, br. 38, 21. 9. 1990, str. 1.

²⁶ isto

dilja je import u hrvatskom jeziku, iranizam usvojen preko turskoga jezika²⁷ i, prema tome, riječ koja u hrvatskom jeziku nalazi svoje mjesto tek od vremena turskih osvajanja. Gradišćanci vjerojatno ne dolaze u dodir s tim turcizmom i zadržavaju autohtonu hrvatsku riječ. S obzirom da *čuvarica* u hrvatskom jeziku pokriva širi sadržaj nego *dadilja*, usvajanjem turcizma smanjena je mogućnost polisemije.

Ovdje navedeni primjeri samo su dio bogatoga hrvatskog leksičkog blaga koje, za sada, još uvijek čuva gradišćansko-hrvatski jezik. Međutim, kao što na taj jezik vrlo snažno utječe njemački jezik, donekle utječe i hrvatski. Taj je utjecaj obično pozitivan, osobito kada je riječ o usvajanju novih riječi za pojmove i stvari kojih do tada u gradišćansko-hrvatskom nije bilo. Međutim, ponekad je i negativan. Zna se dogoditi da gradišćanski Hrvati u susretu s »hrvatskim Hrvatima« preuzmu od nas tudicu, a zanemare svoju domaću riječ ako apriorno polaze od pretpostavke da tako treba govoriti. Stoga nam je svima potrebno stalno učiti hrvatski pa makar to bilo kadšto i od Gradišćanaca.

SAŽETAK

Sanja Vulić, Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Zagreb
UDK 800.853:808.62, izvorni znanstveni članak,
primljen 28. lipnja 1991, prihvaćen za tisak 17. rujna 1991.

We Learn Croatian from Burgenland Croats

The paper deals with a dozen autochthonous Croatian words which had been replaced by foreign words, and are not used any more in standard Croatian. They have been preserved in diaspora in the language of Burgenland Croats.

PREISPITIVANJE NAZIVLJA U JEDNOJ TRADICIONALNOJ GRANI PRAVA

Mile Mamić

Već smo se prilično naviknuli na nazive *krivično pravo*, *krivični zakon*, *krivični postupak*, *krivično djelo*, *krivična odgovornost* itd. A nakon izbora u Hrvatskoj godi- ne 1990. često se čuje u svim tim svezama i pridjev *kazneni*. Štoviše, on u novije vrijeme postaje dominantan. Kako su to bitni nazivi jednoga područja javnoga prava, razmotrit ćemo dublje to pitanje, njegov historijat i stanje u hrvatskoj tradiciji prije dvostrukog narušavanja kontinuiteta hrvatskoga pravnoga nazivlja, godine 1918. promjenom političkoga središta i 1945. promjenom društveno-političkoga sustava. Možda će se tu naći razlozi za što bolje razrješenje toga terminološkog pitanja.

Rimsko je pravo u klasičnom razdoblju izrazom *CRIMEN* označivalo protupravno djelo što ga u posebnom postupku (*iudicium publicum*) progoni i kažnjava država,

²⁷ Škaljić, str. 203; Skok, I, str. 371.